

GEDEELDE DEUGDEN OVERWINNEN

KEES WAAGMEESTER

Wil polarisatie nuttig zijn, dan moeten er zo veel voorwaarden aan worden gesteld dat het de vraag is of je dan nog van polariseren kunt spreken. Dat valt te lezen uit de RMO-bundel *Polarisatie. Bedreigend en verrijkend*.

Mijn vader, eigenlijk een harmonieuze man, was een kind van de polarisatie, want hij groeide op aan het begin van de vorige eeuw in de door Abraham Kuyper bijeen gepolariseerde gereformeerde wereld. Mijn vader had de waarheid nog in pacht, maar dat hadden zijn geloofsgenoten die hem als predikant schorsten ook. Degenen die in de gereformeerde wereld de waarheidsclaim nog niet hebben opgegeven, jagen elkaar nog steeds de kerk uit. Diepe wonden. Als er een volksgroep is die de voor- en nadelen van polarisatie moet kennen, zijn het de gereformeerden. Over communisten is een soortgelijk verhaal te vertellen.

Begrippen als polarisatie krijgen betekenis in een verhaal. Daar dacht ik aan toen ik de bundel *Polarisatie. Bedreiging en verrijking* van de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling in handen kreeg. De verbazing van de Raad dat in veel essays polarisatie wordt behandeld aan de hand van het publieke debat over integratie en islam, moet wel gespeeld zijn. Want daarin krijgt het begrip vandaag de dag betekenis.

De Raad vindt het onjuist dat er 'tamelijk vanzelfsprekende verbanden' worden gelegd tussen polarisatie en radicalisering in het gelijknamige actieplan van het

kabinet uit 2007. Er zijn wetenschappelijke opvattingen dat polarisatie ook nuttig kan zijn als manier om productief om te gaan met meningsverschillen en tot wederzijds begrip leidt, zegt de Raad.

Ja, theoretisch wel, is mijn conclusie na het lezen van de bundel. Verschillende auteurs laten juist zien dat er dan zo veel voorwaarden aan polariseren moeten worden gesteld dat het voor mij de vraag is of je er nog van kunt spreken. Wouter Bos gebruikt dan ook het woord 'confronteren'. Tegenstellingen moet je niet verdoezelen, maar dat is nog wat anders dan 'tegenstellingen verscherpen waarbij verschillende groepen in de samenleving van elkaar vervreemden en tegenover elkaar komen te staan', zoals Andreas Kinneging het begrip definieert. Ook Afshin Ellian meent dat polariseren 'op grond van etnische of van andere onveranderlijke, onontkoombare kwalificaties' niet mag plaatsvinden. Ik begrijp hieruit dat polariseren tegen

moslims kan, tegen homo's niet. Inderdaad, van polariseren worden moslims sterk, zegt Ellian. Ja, ja, denk ik dan met mijn gereformeerde vader: het bloed der martelaren is het zaad der kerk.

Zware middelen

In zijn sociaal-psychologische verkenning laat Carsten de Dreu zien dat wie polariseert, de tegenpartij wil domineren. Men laat zich dan ook weinig tot niets gelegen liggen aan zijn belangen, opvattingen en inzichten. Je moet de ander zo veel mogelijk schaden. Je moet niet alleen winnen, de ander moet verliezen.

Bij polarisatie zie je mensen 'een fundamentele attributiefout maken'. Dat is de neiging het negatieve gedrag van anderen toe te schrijven aan hun persoonlijkheid en het positieve gedrag van anderen toe te schrijven aan omstandigheden, terwijl men bij zichzelf precies het omgekeerde doet. De volgende stap is de tegenpartij te gaan zien als een gevaarlijk persoon, immoreel, inferieur... Dan is de neiging groot terug te grijpen naar zware middelen, aldus De Dreu.

Wanneer kan polariseren verrijkend zijn? Het moet zakelijk blijven, zegt De Dreu. Waarden, normen en belangen-tegenstellingen moeten buiten de deur worden gehouden. Mensen moeten elkaar vertrouwen en elkaar het licht in de ogen blijven gunnen. Volgens Willem Trommel, hoogleraar beleids- en bestuurswetenschappen, wordt in de huidige polarisatiegolf het mechanisme van de dialectiek, waarbij vanuit tegenstellingen tot de waarheid wordt gekomen, juist zover mogelijk uitgeschakeld. Op de confrontatie behoort bemiddeling en verzoening